

Państwo-Miasto Watykańskie i Stolica Apostolska w świetle prawa międzynarodowego

Autor tekstu: **Sławomir Jeżmański**

Utworzenie w 1929 roku Państwa Miasta Watykańskiego zdeterminowało dyskusje na temat jego relacji z podmiotem dla którego został utworzony — Stolicą Apostolską. Z jednej strony występują dyskusje o statusie Watykanu na arenie międzynarodowej, z drugiej o typie powiązania ze Stolicą Apostolską. W obydwu przypadkach trwa nieustająca polemika, w której ścierają się dwa podstawowe stanowiska: monistyczne i dualistyczne.

Zgodnie z Traktatem Laterańskim celem istnienia Państwa Miasta Watykańskiego jest zagwarantowanie niezależności Stolicy Apostolskiej. Stanowisko Kościoła w tej sprawie przedstawił papież Pius XII podczas przemówienia w Mediolanie w 1929 roku, stwierdzając iż status prawny Stolicy Świętej nie może zmierzać do żadnego poddaństwa. [1]

Przyglądając się bliżej samemu Watykanowi, można zobaczyć w jakim stopniu umowne jest używanie w stosunku do niego określenia „państwo”. Według definicji państwo posiada trzy atrybuty: terytorium, ludność i suwerenność. Watykan obejmuje terytorium liczące 0,44 km kwadratowego. Wszelkie nieruchomości w obrębie państwa-miasta nie tylko podlegają władzy, lecz są całkowitą własnością Stolicy Apostolskiej, co jest tożsame z odrodzeniem państwa patrymonialnego powszechnego w epoce feudalnej.

Watykan posiada też swoich obywateli, w 1997 roku było ich 400, a osób uznanych za mieszkańców ponad 850. Należy przy okazji dodać iż kolejne 3000 osób mieszkających poza murami Watykanu pracuje na jego terenie. Są to głównie pracownicy poczty, radia, gazety, dworca kolejowego czy służby medycznej. Jednak ze względu na charakter państwa (zapewnienie suwerenności Stolicy Apostolskiej) poddanym papieskim nie przysługują żadne prawa polityczne ani też żadna możliwość partycypacji politycznej. W związku z tym w Watykanie nie występuje żaden organ o charakterze parlamentarnym. Nie przeprowadza się też, poza elekcją papieża, żadnych wyborów. Jednak i w czasie trwania interregnum wszelka władza cywilna dotycząca zarządzania Państwem Watykańskim spoczywa na Kolegium Kardynalskim (które sprawuje także funkcję Kolegium Elektorów). Watykan posiada jednak odrębną strukturę sądownictwa państwowego. Konstytucja z 1929 roku oraz Regulamin Prawny Watykanu ustanowił Trybunał I Instancji, który orzekał w sprawach cywilnych i karnych w trzyosobowym składzie. Instancją odwoławczą dla tego trybunału był jednak już Trybunał Roty Rzymskiej.

Na mocy Motu Proprio *Con la legge* z 1.5.1946 roku, wydanego przez Piusa XII, sądownictwo Państwa-Miasta Watykańskiego obejmowało [2]: 1) Urząd Sędziego, 2) Trybunał I Instancji (właściwy w sprawach cywilnych i karnych), 3) Sąd Apelacyjny oraz 4) Sąd Kasacyjny (sąd kasacyjny posiada, z nielicznymi wyjątkami, wyłączne kompetencje prawne w sprawach karnych wobec kardynałów i biskupów za zgodą papieża). Prawo łaski, udzielania dyspens i odroczeń zastrzeżono wyłącznie dla Biskupa Rzymu. Istniejąca w watykańskim ustawodawstwie kara śmierci została zniesiona przez Pawła VI. Sprawy mniejszej wagi przekazywane są Sędziemu Państwa Watykańskiego [3], obywatelowi Państwa Watykańskiego, powoływanego przez papieża. Podporządkowani mu są notariusz i dwaj urzędnicy sądowi. Funkcje prokuratorskie sprawuje Promotor Sprawiedliwości Trybunału, powoływany przez papieża na okres pięciu lat

Ostatnim atrybutem właściwym dla państwa jest suwerenność. Wspomniałem już że na tym polu ścierają się dwie koncepcje: monistyczna i dualistyczna.

Zwolennicy koncepcji monistycznej wychodzą z założenia, iż na arenie międzynarodowej Kościół katolicki reprezentowany jest przez jeden podmiot, chociaż nie określają dokładnie, czy chodzi o Stolicę Apostolską, czy o jego suwerena — Watykan [4]. Część zwolenników tej teorii twierdzi, iż Państwo Watykańskie nie posiada atrybutów przynależnych suwerennemu państwu, więc nie może być z tego powodu uznane za nie przez prawo międzynarodowe. Przykładem jest fakt, iż wysłannicy papiescy reprezentują tylko i wyłącznie Stolicę Apostolską, nie zaś Państwo Watykan, a Watykan nie posiadał i nie posiada swoich przedstawicielstw dyplomatycznych. Kolejnym argumentem tej teorii jest to, iż normy ustawy zasadniczej Państwa Watykańskiego zostały nadane przez Traktaty Laterańskie, nie są normami

pierwotnymi. W myśl tej teorii Państwo Watykańskie uznawane jest za wasala Kościoła, który obdarzył Stolicę Apostolską autonomią w stosunku do Kościoła. Relację tę można uznać za formę unii realnej, gdyż Państwo Watykańskie zależne jest od innego podmiotu prawa międzynarodowego, lecz ma pełną zdolność międzynarodową jaką dysponuje państwo suwerenne [5]. Problemem z tym założeniem polega na tym, iż do zawarcia unii realnej potrzebna jest wola i zgoda obu podmiotów, której ani Stolica Apostolska, ani Watykan nie wyrażają.

J. Sutora [6] reprezentuje pogląd, iż Stolica Apostolska, będąc naczelnym organem Kościoła katolickiego, tworzy z Państwem Miastem Watykańskim jeden podmiot prawa międzynarodowego. Czynne prawo legacji, w tym aspekcie, reprezentuje tylko i wyłącznie papież jako głowa Kościoła i jego naczelną organizacją — Stolicą Apostolską. Papież występuje więc w stosunkach międzynarodowych w dwoistym charakterze — jako głowa suwerennego państwa, co upoważnia do zawierania umów międzynarodowych oraz jako Głowa Kościoła — upoważniony do zawierania konkordatów.

Część zwolenników monistyczności klasyfikuje Państwo Watykańskie jako przedmiot podmiotu, którym jest Stolica Apostolska, gdyż według nich suwerenność Państwa Watykańskiego została wchłonięta przez Stolicę Apostolską [7]. U podstaw tej tezy leży założenie, iż Stolica Apostolska jest posiadaczem suwerenności duchowej, a Watykan jest tego wyrażeniem w formie doczesnej.

Koncepcja dualistyczna natomiast przypisuje Państwu Watykańskiemu wszystkie atrybuty suwerenności terytorialnej, czyli doczesnej, traktując Stolicę Apostolską jedynie jako posiadacza suwerenności duchowej. W takim założeniu oba podmioty suwerenności posiadają atrybuty podmiotowości publicznoprawnej w stosunkach międzynarodowych. Kwestią dyskusyjną jest określenie ich relacji. W tym ujęciu rozpatrywane są relacje podległe: wasalna oraz protektorat w którym kraj podporządkowany dzieli los państwa-opiekuna. Założenia te są błędne, gdyż Stolica Apostolska, nie jest państwem dlatego nie może występować w założonej, nadrzędnej roli.

Reprezentowane są też poglądy o unii łączącej Państwo Watykańskie i Stolicę Apostolską: personalnej — przez osobę papieża, oraz realnej poprzez posiadanie wspólnego suwerena, wspólnych organów oraz wspólnych przedstawicielstw. Jak już wspomniałem, założenie to jest nieprawdziwe, gdyż oba podmioty nie wykazują woli do stworzenia relacji unijnych.

Według założeń prawa międzynarodowego relacja Watykanu i Stolicy Apostolskiej rozpatrywana jest jako związek dwóch podmiotów prawa międzynarodowego, przy czym każdy podmiot ma odrębność do czynności w prawie międzynarodowym lub podporządkowanie Państwa Watykańskiego wobec Stolicy Apostolskiej posiadającej przedstawicieli dyplomatycznych. Należy jednak podkreślić, iż Państwo Watykańskie zostało zaakceptowane w formie wyraźnej przez Włochy w Traktacie Laterańskim oraz Hiszpanię, Dominikanę i Wenezuelę w konkordatach podpisanych ze Stolicą Apostolską [8], jak również dorozumianej poprzez zawieranie umów dwustronnych i wielostronnych z państwami trzecimi, udział w konferencjach międzynarodowych, w których mogą uczestniczyć jedynie przedstawiciele państw, oraz członkostwo w organizacjach pozarządowych [9] i międzynarodowych [10], odrębne od członkostwa Stolicy Apostolskiej. W praktyce nie wystąpiła jeszcze sytuacja, by Watykan i Stolica Apostolska były członkami tej samej organizacji międzynarodowej.

Przypisy:

[1] H. Miszta, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe stan prawny na 1 lipca 2003*, Lublin 2003 s. 50.

[2] 1) *Giudice Unico*, 2) *Tribunale di prima istanza*, 3) *Corte d'Appello*, 4) *Corte di Cassazione*. W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego*, Warszawa 2002, s. 128.

[3] Sędzia Państwa Watykańskiego może być równocześnie sędzią Trybunału. Tamże.

[4] W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego*, Warszawa 2002, s. 120.

[5] J. Czaja, *Prawomiędzynarodowy status Watykanu*, Warszawa 1984, s. 18.

[6] W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego*, Warszawa 2002, s. 120.

[7] J. Czaja, *Prawnomiędzynarodowy status Watykanu*, Warszawa 1984, s. 18.

[8] "Kuria Rzymska, przy pomocy której Papież załatwia sprawy Kościoła powszechnego i która w jego imieniu oraz jego autorytetem wykonuje zadania dla dobra i służby Kościołom, obejmuje Papieski Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, Kongregacje, Trybunały oraz inne instytucje. Ich strukturę i kompetencje określają specjalne przepisy." kan. 360 KPK.

[9] Międzynarodowej Unii Astronomicznej, Międzynarodowym Instytucie Nauk Administratywnych, Światowej Asocjacji Medycznej, Międzynarodowym Komitecie Ochrony Przeciwpożarowej, Międzynarodowej Radzie Archiwistycznej. Jakubowski, Solarczyk, op.cit., s. 129.

[10] Państwo Watykańskie jest członkiem organizacji międzynarodowych: Światowego Związku Pocztowego, Międzynarodowego Związku Telekomunikacji, Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, Organizacji Międzynarodowej Łączności Satelitarnej, Organizacji Europejskiej Łączności Satelitarnej, Europejskiej Konferencji ds. Administracji Poczty i Łączności, Międzynarodowego Instytutu Unifikacji Międzynarodowego Prawa Prywatnego (status delegata). Tamże.

Sławomir Jeżmański

Student administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 21-07-2006)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4942) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4942>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programing Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl